

İDDİANAME YERİNE GEÇEN BELGELER İDDİANAMENİN İADESİNE KONU OLABİLİR Mİ?

Özkan GÜLTEKİN
İnebolu Cumhuriyet Başsavcısı

I. İddianame

1. Genel olarak

5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun 170'inci maddesinin birinci fıkrasına göre; kamu davası açma görevi, Cumhuriyet savcısı tarafından yerine getirilir. Yine aynı maddenin ikinci fıkrasında soruşturma evresi sonunda toplanan delillerin, suçun işlendiği hususunda yeterli şüphe oluşturması hâlinde; Cumhuriyet savcısının, bir iddianame düzenleyeceği hüküm altına alınmıştır.

2. Tanım

İddianame, isminin sonundaki “name” sözcüğünden de anlaşılacağı üzere, yazılıdır.¹ İddianame, Cumhuriyet savcısı tarafından şüphelinin veya şüphelilerin cezalandırılması istemi ile yetkili ve görevli mahkemeye hitaben düzenlenen ve kamu davasının açıldığını gösteren belgenin adıdır.²

II. İddianamenin düzenlenmesi

1. Genel olarak

Suçun işlendiğine ilişkin ciddi nedenler var ise, yeterli şüphe mevcut ve kanıtlar yeterli ise, Cumhuriyet savcısı dava açmak mecburiyetindedir. Buna “*Kamu davasının mecburiliği ilkesi*” denir. Delillerin yeterli olup olmadığının takdiri, Cumhuriyet savcısına aittir.³ Ayrıca 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu, Cumhuriyet savcısına bazı hâllerde dava açma konusunda takdir yetkisi vermiştir. 5271 sayılı CMK'nin 171'inci maddesinin birinci fıkrasına göre, cezanın kaldırılmasını gerektiren şahsî sebep olarak etkin pişmanlık hükümlerinin uygulanmasını gerektiren koşulların ya da şahsî cezasızlık sebebinin varlığı hâlinde Cumhuriyet savcısı kamu davasını açmayabilir. Cumhuriyet savcısının kamu davasının açılmaması hususunda takdir yetkisini kullandığı hâllerde, bu yöndeki kararına karşı, kovuşturmaya yer olmadığına dair kararlara karşı başvurulabilen itiraz yoluna da gidilemez. (5271 sayılı CMK'nin 173/5'inci maddesi.)

¹ Erdener Yurtcan, (2002), *Cumhuriyet Savcısının ve Ceza Yargıcının El Kitabı*, İstanbul, s. 38. Türkiye Barolar Birliği Yayını.

² Özkan Gültekin, (Kasım 2006), *İddianamenin İadesi*, (Makale), THD Terazi Hukuk Dergisi, Ankara, yıl 1, sayı 3, s. 49. Seçkin Yayınevi.

³ Doğan Soyaslan, (2006), *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Ankara, 2. baskı, s. 345., Yetkin Yayınları.

İddianamenin yazımı ve sayfa düzeni konusunda, uygulamada birbirine benzeyen usuller geliştirilmiştir. İddianame yazılırken, okuyan kişinin en kolay anlayabileceği biçimde, imlâ ve anlam hataları olmayan, gereksiz tekrarlara yer vermeyen, birbiri içinde tutarlı bir yöntem benimsenmelidir.⁴

2. İddianame kartonu

01/06/2005 tarihinden itibaren yürürlüğe giren “*Cumhuriyet Başsavcılıkları ile Adli Yargı İlk Derece Ceza Mahkemeleri Kalem Hizmetlerinin Yürütülmesine Dair Yönetmelik*”in⁵ 28/c maddesi gereğince; Cumhuriyet başsavcılıklarında, iddianame kartonunun bulundurulması zorunludur. Adı geçen Yönetmeliğin 31’inci maddesinde, soruşturma evresi sonunda ilgili mahkemeye kamu davası açılmasına dair iddianamelerin tarih ve numara sırasına göre saklandığı karton olan iddianame kartonunda, iddianame örneklerinin bulunacağı ve bu iddianame örneklerinde, Cumhuriyet başsavcısı veya Cumhuriyet savcısının imzası ile Cumhuriyet başsavcılığı mührünün bulunmasının zorunlu olduğu ve her mahkeme için ayrı bir iddianame kartonunun tutulması gerektiği belirtilmiştir.⁶

III. İddianamenin incelenmesi ve iddianamenin incelenmesinin sonucu

1. İddianamenin incelenmesi⁷

Cumhuriyet savcısı tarafından tanzim edilen iddianame, yetkili ve görevli mahkemeye geldiğinde, ilk olarak “*Cumhuriyet Başsavcılıkları ile Adli Yargı İlk Derece Ceza Mahkemeleri Kalem Hizmetlerinin Yürütülmesine Dair Yönetmelik*”in 46/a ve 47’nci maddelerinde düzenlenmiş bulunan “*İddianamenin Değerlendirilmesi Defteri*”ne kaydedilir.

Bu defter; iddianame ve soruşturma evrakının mahkemeye fiilen verildiği tarihten itibaren başlayıp mahkemece, kabul veya 5271 sayılı CMK’nin 170’inci maddesindeki unsurları içermediği yahut ön ödeme veya uzlaşma usulü uygulanmadan kamu davası açıldığı gerekçesiyle Cumhuriyet başsavcılığına iadesine karar verildiği ana kadar, kaydedilerek bekletildiği defterdir.

Mahkemenin iade veya kabul kararı bu deftere kaydedilir. Cumhuriyet başsavcısı veya Cumhuriyet savcısı bu defter numarası üzerinden iddianamenin iadesi kararına itiraz edebilir.

---

⁴ Haydar Erol, (2006), *Adli Yargı İlk Derece Mahkemelerinde Ceza Yargılaması ve Uygulaması*, Ankara, s. 487.

⁵ “*Cumhuriyet Başsavcılıkları ile Adli Yargı İlk Derece Ceza Mahkemeleri Kalem Hizmetlerinin Yürütülmesine Dair Yönetmelik*”, 01.06.2005 tarihinden itibaren yürürlüğe girmiş olup, Resmî Gazete’nin 01/06/2005 tarihli ve 25832 sayılı nüshasında yayımlanmıştır.

⁶ Özkan Gültekin, s. 50.

⁷ Özkan Gültekin, s. 52.

Aynı Yönetmeliğin 48'inci maddesine göre, iddianamenin kabulü ile hükmün kesinleşmesine kadar tâbi olduğu kanunî işlemlerin işlendiği defter ise, “*Esas Defteri*”dir.

2. İddianamenin incelenmesinin sonucu

A. İddianamenin kabulü

5271 sayılı CMK'nin 174'üncü maddesinin 1 ve 3'üncü fıkralarında, iddianamenin iadesi için mahkemeye tanınan onbeş günlük sürenin sonunda iade edilmeyen iddianamenin kabul edilmiş sayılacağı hüküm altına alınmıştır.

B. İddianamenin iadesi

a. Genel olarak

İddianamenin iadesi, 5271 sayılı CMK'nin 174'üncü maddesi ile 01.06.2005 tarihinden itibaren hukuk sistemimize girmiş olup, ülkemizin koşullarına uygun olarak soruşturma ve kovuşturma evreleri arasında bir “*orta aşama*” olarak kabul edilmiştir.⁸ Mahkeme önüne giden davalarda, beraat kararları oranının yüksekliğinin ortaya koyduğu gerçek, davaların olgunlaşmadan ve soruşturmada yeterli delil, iz, eser ve emareler toplanmadan basit şüpheler üzerine açıldığıdır.⁹

Kamu davasının tek veya zorunlu olduğunda birbirini izleyen oturumlarda ve mümkünse bir günde sonuçlandırılmasını gerçekleştirebilmek amacıyla; iddianamenin, hukuken geçerli ve yeterli delillerin toplanmasından ve dava açma koşullarının gerçekleşmesinden sonra, tüm yönleriyle doğru ve eksiksiz olarak mahkemeye verilmesi gerekmektedir.¹⁰ Böylece soruşturmanın gereğince tamamlanmadan dava açılmasının sakıncaları, duruşmaların uzaması ve ertelenmesi, bu kurumun tesisi ile önlenmek istenmiştir.

b. İddianamenin iadesinin nedenleri¹¹

aa. İddianamede bulunması gereken unsurlardan biri veya birkaçının bulunmaması (5271 sayılı CMK madde 174/1 - a)

5271 sayılı CMK'nin 174'üncü maddesinin 1'inci fıkrasının a bendi hükmü uyarınca, 5271 sayılı CMK'nin 170'inci maddesine aykırı olarak düzenlenen iddianamenin iadesine, mahkemece karar verilir.

5271 sayılı CMK'nin 170'inci maddesinin üçüncü fıkrasında, 11 bent hâlinde görevli ve yetkili mahkemeye hitaben düzenlenen iddianamede

⁸ İbrahim Keskin, (2006), *İddianamenin İadesi*, (Makale), Adalet Dergisi, Ankara, yıl 97, sayı 25, s. 144., Adalet Bakanlığı Yayın İşleri Dairesi Başkanlığı Yayını.

⁹ Hamdi Ünal Karabeyoğlu, *Ceza Muhakemesi Kanunu*, <http://www.ceza-bb.adalet.gov.tr/makale.htm>.

¹⁰ Halûk Çolak, Mustafa Taşkın, (2005), *Açıklamalı - Karşılaştırmalı - Uygulamalı Ceza Muhakemesi Kanunu*, Ankara, s. 587; Cumhuriyet Şahin, (2005), *Ceza Muhakemesi Kanunu Gazi Şerhi*, Ankara, s. 532 - 535. Seçkin Yayınevi.

¹¹ Özkan Gültekin, s. 53 - 55.

bulunması gereken unsurlar sayılmıştır. Bunlar; şüphelinin kimliği, müdafii, maktul, mağdur veya suçtan zarar görenin kimliği, mağdurun veya suçtan zarar görenin vekili veya kanunî temsilcisi, açıklanmasında sakınca bulunmaması hâlinde ihbarda bulunan kişinin kimliği, şikâyetle bulunan kişinin kimliği, şikâyetin yapıldığı tarih, yüklenen suç ve uygulanması gereken kanun maddeleri, yüklenen suçun işlendiği yer, tarih ve zaman dilimi, suçun delilleri ile şüphelinin tutuklu olup olmadığı; tutuklanmış ise, gözaltına alma ve tutuklama tarihleri ile bunların süreleri olarak belirtilmiştir.

Ayrıca iddianamede, yüklenen suç oluşturana olaylar, mevcut delillerle ilişkilendirilerek açıklanmalı (5271 sayılı CMK'nin 170/4 maddesi) ve iddianamenin sonuç kısmında, şüphelinin sadece aleyhine olan hususlar değil, lehine olan hususlar da ileri sürülmelidir (5271 sayılı CMK'nin 170/5 maddesi).

İddianamenin yine sonuç kısmında, işlenen suç dolayısıyla ilgili kanunda öngörülen ceza ve güvenlik tedbirlerinden hangilerine hükmedilmesinin istendiği; suçun tüzel kişinin faaliyeti çerçevesinde işlenmesi hâlinde, ilgili tüzel kişi hakkında uygulanabilecek olan güvenlik tedbiri açıkça belirtilmelidir (5271 sayılı CMK'nin 170/6 maddesi). Eğer bu unsurlar, iddianamede yer almamışsa iddianame iade edilir.

bb. Suçun sübûtuna etki edeceği mutlak sayılan mevcut bir delil toplanmadan kamu davasının açılması (5271 sayılı CMK madde 174/1b)

5271 sayılı CMK'nin 174'üncü maddesinin 1'inci fıkrasının b bendi hükmü uyarınca, suçun sübûtuna etki edeceği mutlak sayılan mevcut bir delil toplanmadan düzenlenen iddianamenin, mahkemece iadesine karar verilir. Ancak kanımca, bu bentteki ifade tarzı, hangi delilin suçun sübûtuna etki edeceği veya etmeyeceği ve hangi delilin mutlak sayılması veya sayılmaması gerekeceği konusunda, uygulamada tereddütlere yol açacaktır. Zira; iddianameyi düzenleyen Cumhuriyet savcısına göre, iddianamede göstermiş olduğu herhangi bir delil, suçun sübûtuna etki eder ve mutlak bir delildir; hâkime göre ise, aynı delil, mutlak bir delil olmadığı gibi suçun sübûtuna da etki etmez. Yani, burada "*mutlak sayılan mevcut bir delil*"den kasıt nedir? Kanun metninden, bu durum tam olarak anlaşılammaktadır.

Öğretide, şüphelinin nüfus ve adlî sicil kaydının soruşturma evrakı içerisinde bulunmaması hâlinin iddianamenin iadesi sebebi yapılabileceği görüş olarak belirtilmekte ise de; Yargıtay Altıncı Ceza Dairesinin 27/12/2005 tarih ve E.2005/16219, K.2005/12658 no'lu¹² ilâmında da açıkladığı üzere; 5271 sayılı CMK'nin 170'inci maddesinin üçüncü fıkrasında iddianamede nelerin gösterileceği, aynı Kanununun 174'üncü maddesinin birinci fıkrasında ise, iddianamenin hangi hâllerde iadesine karar verileceğinin belirtildiği, iddianamenin iadesi sebepleri arasında şüphelinin nüfus ve adlî

---

¹² Bk. <http://www.adalet.org>.

sicil kayıtlarının iddianameye eklenmemesi ve etkin pişmanlık hâlinin araştırılmaması hususlarının yer almadığını belirtmiş ve bu durumu, iddianamenin iadesi sebebi olarak kabul etmemiştir.

cc. Ön ödemeye veya uzlaşmaya tâbi olduğu soruşturma dosyasından açıkça anlaşılabilir işlerde ön ödeme veya uzlaşma usulü uygulanmaksızın kamu davasının açılması (5271 sayılı CMK madde 174/1 - c)

5271 sayılı CMK'nin 174'üncü maddesinin birinci fıkrasının c bendi hükmü uyarınca, ön ödemeye veya uzlaşmaya tâbi olduğu soruşturma dosyasından açıkça anlaşılabilir işlerde ön ödeme veya uzlaşma usulü uygulanmaksızın düzenlenen iddianamenin, Cumhuriyet başsavcılığına iadesine karar verilir.

Ön ödeme kurumu, 5237 sayılı TCK'nin 75'inci maddesinde; uzlaşma kurumu ise, 5271 sayılı CMK'nin 253, 254 ve 255'inci maddelerinde düzenlenmiştir. Aslında ceza adalet sistemimize uzlaşma kurumu, ilk olarak 5237 sayılı TCK'nin 73'üncü maddesinin 8'inci fıkrası, 5271 sayılı CMK'nin 253, 254 ve 255'inci maddeleri ve 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanununun 24'üncü maddeleri ile girmiştir. Ancak 19/12/2006 tarihinde yürürlüğe giren 5560 sayılı Kanun ile TCK'nin 73'üncü maddesinin 8'inci fıkrası yürürlükten kaldırılmış olup, 5395 sayılı ÇKK'nin 24 ve 5271 sayılı CMK'nin 253'üncü maddelerinde de köklü değişiklikler yapılmıştır. Keza; 09/07/2009 tarihli ve 27283 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 26/06/2009 kabul tarihli 5918 sayılı "*Türk Ceza Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun*"un 8'inci maddesi ile de 5271 sayılı CMK'nin 253'üncü maddesinin üçüncü fıkrasına "*Uzlaştırma kapsamına giren bir suçun, bu kapsama girmeyen bir başka suçla birlikte işlenmiş olması hâlinde de uzlaşma hükümleri uygulanmaz.*" cümlesi eklenmiştir.

Ön ödeme veya uzlaşmaya tâbi bir suçla ilgili olarak yanlışlıkla iddianame düzenlenmişse, bu durum da iddianamenin iadesi nedeni olacaktır. Bu durumda, Cumhuriyet savcısı, iade kararına karşı itiraz etmeyecekse, ön ödeme veya uzlaşma yoluyla soruşturmayı sona erdirme yoluna gidecektir.¹³

IV. İddianame yerine geçen belgeler

1. Genel olarak

Kamu davasının açılması, kural olarak Cumhuriyet savcısı tarafından düzenlenen iddianamenin görevli ve yetkili mahkemeye verilmesi ve iddianamenin mahkemece kabul edilmesi ile gerçekleşir. Ancak bazı durumlarda, çeşitli kanunlarda yer alan hükümlerin gereği olarak Cumhuriyet savcısı tarafından düzenlenen bir iddianame olmadan da kamu davası açılabilir ve davanın açılması için ilgili kurumca düzenlenen bu belge, iddianame yerine geçebilmektedir. İşte bu belgeler; öğretilerde ve uygulamada,

¹³ Halûk Çolak, Mustafa Taşkın, s. 588.

iddianame yerine geçen veya iddianame hükmünde olan belgeler olarak adlandırılmaktadır.¹⁴

2. İddianame yerine geçen belgelerin mevzuatımızdaki yeri ve etkileri

Aslında uyuşmazlığı, devletin ele alıp soruşturmayı başlatmasını ve ceza davasını açmasını ifade eden ilke “*Ceza davasının kamusalılığı ilkesi*”dir.¹⁵ Bu ilke, aynı zamanda günümüz Kara Avrupası’nda benimsenmiştir. Hukuk sistemimizde ise, kamu davası açma görevi, Cumhuriyet savcısı tarafından yerine getirilir. (5271 sayılı CMK madde 170/1) Cumhuriyet savcısının hazırlamış olduğu iddianamenin mahkeme tarafından kabul edilmesiyle de kamu davası açılmış olur. (5271 sayılı CMK madde 175/1)

Dolayısıyla kanunların getirdiği istisnalar dışında dava Cumhuriyet savcısı tarafından açılacaktır. Oysa; idarî mercilerin iddianame yerine geçen veya iddianame hükmünde olan belgeleri düzenlemeleri esnasında yapmış oldukları araştırma ve inceleme niteliğindeki faaliyetleri, bir nevi 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu anlamında soruşturma faaliyeti gibidir. Bunun doğal sonucu olarak, bu faaliyetler sırasında suç şüphesi altında bulunan kişiler de şüpheli konumuna girmektedir. Oysa; 5271 sayılı CMK’nin “*Tanımlar*” başlıklı 2’nci maddesinin birinci fıkrasının a bendi hükmüne göre, soruşturma evresinde, suç şüphesi altında bulunan kişi “*şüpheli*” olarak ifade edilmiştir. Kaldı ki; 5271 sayılı CMK’nin 170’inci maddesinin ikinci fıkrasında, soruşturma evresi sonunda toplanan deliller, suçun işlendiği hususunda yeterli şüphe oluşturuyorsa; Cumhuriyet savcısının, bir iddianame düzenleyeceği hüküm altına alınmıştır. Dolayısıyla kanun koyucu Cumhuriyet savcısına dahi kamu davası açabilmek için yeterli şüphenin bulunup bulunmadığını araştırma yükümlülüğü yüklemiş iken şüphenin yoğunluk itibarıyla takdirinin idarî bir merci tarafından yapılması adil olmayan sonuçlar doğurabilir. Kaldı ki; idarî merciler tarafından yapılan soruşturma faaliyeti sonucu bir hukukçunun hukukî süzgecinden geçmeden kişilerin şüpheli konumuna girmesi Anayasanın 2’inci maddesinde tanımlanan hukuk devleti ilkesi ile bağdaşmadığı gibi adil olmayan sonuçlar da doğurabilir. Keza; böyle durumlarda 5271 sayılı CMK’nin 149, 150’nci ve devamı maddelerinde düzenlenen zorunlu müdafiliği gerektiren birçok olayda müdafî yardımından yararlandırılmaksızın kişilerin savunmalarının alınması ve bu kişilerin kendilerini bir anda mahkeme huzurunda bulmaları sonucu doğabilmektedir. Bununla birlikte bu tür soruşturmalarda bir takım delil yasaklarına riayet edilmediği ve hukuka aykırı deliller toplandığı ve bu delillerle kişilerin suçlandığı da görülmektedir. Halbuki ceza yargılamasında

---

¹⁴ Bu çalışmada, bu tür belgeler için “*İddianame Yerine Geçen Belgeler*” tabiri kullanılacaktır.

¹⁵ Nur Centel, Hamide Zafer, (2007), *Ceza Muhakemesi Hukuku*, İstanbul, 5. baskı, s. 437., Beta Yayınevi.

Cumhuriyet savcısının maddî gerçeği her ne pahasına olursa olsun değil, insan hakları ihlallerine yol açmadan mevzuata uygun bir şekilde araştırıp bulması ve bu yolla adaletin tesisine katkıda bulunması benimsenmiştir.

3. İddianame yerine geçen belgelerin neler olduğu ve bu belgelerin unsurları

İddianame yerine geçen belgelerde de iddianamede bulunması gereken unsurlar yer almalıdır.¹⁶ İddianame yerine geçen belgelere örnek olarak kolluk tarafından tutulan bir kısım tutanakları ve bazı kurumların müracaatlarını gösterebiliriz. Bu bağlamda; 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanununa göre, yetkili kişilerce idarî olmadığı için adlî diyebileceğimiz trafik suçlarında kolluk mercilerinin düzenlemiş oldukları suç tutanakları, doğrudan trafik mahkemesine, trafik mahkemesinin bulunmadığı yerlerde ise sulh ceza mahkemelerine gönderilir. (2918 sayılı KTK madde 112/1, 114/1–3) Ancak 18/05/2005 tarihli ve 25819 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan 11/05/2005 kabul tarihli 5349 sayılı “*Türk Ceza Kanununun Yürürlük ve Uygulama Şekli Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun*”un üçüncü maddesi ile 5252 sayılı “*Türk Ceza Kanununun Yürürlük ve Uygulama Şekli Hakkında Kanun*”un 7’nci maddesi başlığı ile birlikte aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir:

“Hafif hapis ve hafif para cezalarının idari para cezasına dönüştürülmesi,

Madde 7- (1) *Kanunlarda, “hafif hapis” veya “hafif para” cezası olarak öngörülen yaptırımlar, idari para cezasına dönüştürülmüştür. İdari para cezasının hesaplanmasında 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun 52’nci maddesi hükümleri uygulanır. İlgili kanunda “hafif hapis” cezasının üst sınırının belirtilmediği hâllerde, idari para cezasının hesaplanmasında esas alınacak gün sayısının üst sınırı, yediyüzotuz’dur.*

(2) *Kanunlarda, “hafif hapis cezası” ile “hafif para cezası”nın seçimlik olarak veya birlikte öngörüldüğü hâllerde, idari para cezası yaptırımının belirlenmesinde “hafif hapis cezası” esas alınır.*

(3) *Kanunlarda, sadece “hafif para cezası”nın öngörüldüğü ve cezanın alt veya üst sınırının belirtilmediği hâllerde, idari para cezası, yüzyirmimilyon Türk Lirasından az, onsekizmilyar Türk Lirasından fazla olamaz.*

(4) *Bu madde hükmüne göre idari para cezasına karar vermeye Cumhuriyet savcısı yetkilidir.”*

Dolayısıyla 5349 sayılı Kanunun üçüncü maddesi ile 5252 sayılı Kanunun 7’nci maddesinde yapılan değişiklikle kanunlarda “*hafif hapis*” veya “*hafif para*” cezası olarak öngörülen yaptırımlar, idarî para cezasına dö-

¹⁶ Murat Aydın, (Mayıs 2006), *İddianamenin Unsurları ve İadesi*, (Makale), Hukuki Perspektifler Dergisi, İstanbul, sayı 6, s. 168.

nüştürülmüş olduğundan, 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanunu hükümlerine göre artık kolluk mercilerinin düzenlemiş oldukları suç tutanakları, doğrudan sulh ceza mahkemelerine gönderilmeyecek¹⁷ ve idare, idarî para cezasını kendisi verebilecektir. Buna karşın, 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanununun 48'inci maddesinin beşinci¹⁸ fıkrasında yer alan üç veya üçten fazla alkollü araç kullandığı tespit edilen sürücülerin, sürücü belgelerinin beş yıl süreyle geri alınması işleminde, ülke genelinde Kanunun uygulanmasında oluşan tereddütlerin giderilmesi amacıyla Adalet Bakanlığına Emniyet Genel Müdürlüğü'nce görüş sorulmuş olup, Adalet Bakanlığı'nın 14/12/2009 tarihli, 70490 sayılı ve "Beş yıl süreyle geri alınan sürücü belgeleri" konulu cevabi görüş yazısında;¹⁹ "04.11.2004 kabul tarihli ve 5252 sayılı Türk Ceza Kanununun Yürürlük ve Uygulama Şekli Hakkında Kanun'un 7'nci maddesinin birinci fıkrası uyarınca hafif hapis ve hafif para cezalarının idari para cezasına dönüştürüldüğü, aynı maddenin dördüncü fıkrasında bu şekilde dönüştürülen idari para cezalarına karar vermeye Cumhuriyet savcılarının yetkili olduğu belirtilerek bu düzenlemeyle, Cumhuriyet savcısına sadece hafif hapis ve hafif para cezasından dönüştürülen yaptırımlar hakkında idari para cezası verme yetkisi tanındığı, Kabahatler Kanununda, 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanununda veya başka bir kanunda Cumhuriyet savcısının sürücü belgesini geri alabileceğine dair açık bir hükme yer verilmediği, 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanununun 112'nci maddesinin 1'inci fıkrasında belgelerin geri alınması ve hafif para cezasına ilişkin davaların trafik mahkemelerinde, bunların bulunmadığı yerlerde davaya, yetki verilen sulh ceza mahkemesinde bakılacağı ifade edilerek, bu maddeyle sürücü belgelerinin geri alınmasına karar verme yetkisinin açıkça mahkemeye verildiği ve Kabahatler Kanununun 19'uncu maddesinde, ruhsat veya ehliyetin geri alınması gibi yaptırımlara ilişkin hükümlerin ilgili kanunlarda değişiklik yapıncaya kadar geçerli olduğu ayrıca Yargıtay Yedinci Ceza Dairesinin 18.03.2009 tarihli ve E.2007/11340 ve K.2009/3151 sayılı ilâmında, 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanununun 48'inci maddesinin beşinci fıkrası ve 112'nci maddesi gereğince sürücü belgesinin sulh ceza mahkemesi tarafından geri alınması gerektiği, buna göre, 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanununun 48'inci maddesinin beşinci fıkrası uyarınca, üç veya üçten fazla alkollü araç kullandığı tespit edilen sürücülerin, sürücü belgelerinin beş yıl

¹⁷ Benzer mahiyette görüş için bk., Seydi Kaymaz, Hasan Tahsin Gökcan, (2007), *Uzlaşma ve Önödeme*, Ankara, 2. baskı, s. 360, dipn. 25., Seçkin Yayınevi.

¹⁸ 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanunu'nun 48'inci maddesinin 5'inci fıkrasında 17.10.1996 tarihli ve 4199 sayılı Kanunun 20'nci maddesi ile ek fıkra eklenmiş ve bu ek fıkra da 21.05.1997 tarihli ve 4262 sayılı Kanunun 4'üncü maddesi ile değişikliğe uğramış olup, burada geçen 2918 sayılı Kanunun 48'inci maddesinin beşinci fıkrasındaki "... üç veya üçten fazla alkollü araç kullandığı tespit edilen sürücülerin, sürücü belgelerinin beş yıl süreyle geri alınması ..." hususundaki fıkra aynı maddenin altıncı fıkrasına dönüşmüştür.

¹⁹ Bk. http://www.cigm.adalet.gov.tr/gorus/gorusmetinleri/surucu_belgeleri.pdf

süreyile geri alınması hususunda trafik mahkemelerinin veya yetki verilen sulh ceza mahkemelerinin yetkili olduğunun değerlendirildiği” hususunun bildirilmesi üzerine, Emniyet Genel Müdürlüğünün 05.01.2010 tarihli ve 2010/1 No’lu Genelgesi hazırlanarak, konu ülke genelinde görev yapan tüm personele tebliğ edilmiştir.

Söz konusu Genelge’de; “...Yukarıda belirtilen açıklamalar çerçevesinde, Karayolları Trafik Yönetmeliği’nde belirtilen miktarın üzerinde, suçun işlendiği tarihten itibaren geriye doğru 5 yıl içinde üç veya üçten fazla alkollü araç kullandığı tespit edilen sürücüler hakkında yapılacak işlemlerde;

a. 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanununun 48’inci maddesinin beşinci fıkrası uyarınca altı aya kadar hafif hapis cezası ile birlikte 1.078 TL hafif para cezası verilmesinde 5252 sayılı Türk Ceza Kanununun Yürürlük ve Uygulama Şekli Hakkında Kanunun 7’nci maddesinin dördüncü fıkrası gereğince Cumhuriyet savcılarının,

b. Sürücü belgelerinin 5 yıl süre ile geri alınmasında ise, Karayolları Trafik Kanununun 112’nci maddesinin birinci fıkrası gereğince, trafik mahkemelerinin veya yetki verilen sulh ceza mahkemelerinin yetkili olduğu anlaşılmıştır.” ifadelerine yer verilmiştir. Dolayısıyla 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanununun 48’inci maddesinin beşinci fıkrasındaki sürücü belgelerinin 5 yıl süre ile geri alınmasına ilişkin yaptırımın uygulanmasında, trafik mahkemelerine veya yetki verilen sulh ceza mahkemelerine ilgili idari birim tarafından doğrudan suç tutanakları gelmeye devam edecektir. Nitekim “Suç ve Ceza Tutanakları” başlıklı 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanununun 114’üncü maddesinin üçüncü fıkrasında; yargı yetkisine giren suçlarla ilgili tutanağın bir suretinin ilgili mahkemeye yedi iş günü içinde gönderileceği hüküm altına alınmıştır.

Tekel İdaresinin bazı basit suçlara münhasır olmak üzere, mahkemeye yapmış olduğu yazılı müracaat ile de dava açılmış sayılır.

Yine Hafta Tatili Hakkında Kanuna aykırı olarak dükkân açılması hâlinde de kolluk memurları tarafından düzenlenen tutanak doğrudan²⁰ sulh ceza mahkemesine tevdi olunur.^{21 22}

---

²⁰ 02.01.1924 tarihinde kabul edilen ve 21/01/1924 tarihli ve 54 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanarak, yayımı tarihinden 10 gün sonra yürürlüğe giren 394 sayılı “Hafta Tatili Hakkında Kanunun 10’uncu maddesindeki bu hüküm, iki kere değişikliğe uğramıştır. Bunlardan birincisi; 4854 sayılı Kanun olup; 06.05.2003 tarihli ve 25100 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan 24.04.2003 kabul tarihli 4854 sayılı “Bazı Kanunlardaki Cezaların İdari Para Cezasına Dönüştürülmesine Dair Kanun”un 1’inci maddesinin A-1 bendi hükmü ile “...10’uncu maddesinin birinci cümlesinde yer alan “beş liradan beş yüz liraya kadar cezayı nakdi” ibaresi “seksenyedimilyon lira idari para cezası şeklinde değiştirilmiştir.” Keza; 23.01.2008 tarihli ve 5728 sayılı Kanunun 4’üncü maddesi ile de aynı madde bir kez daha değişikliğe uğramıştır. Bu değişikliğe

Keza; bir kısım memurlarla ilgili “*lüzum-u muhakeme kararı*” ve Yüce Divan sıfatıyla Anayasa Mahkemesine açılan davalarda TBMM tarafından tanzim edilen belgeler, bu nitelikteki belgelerdendir.²³ Bilindiği üzere, Anayasa’nın 148’inci maddesinin dördüncü fıkrasına göre; Yüce Divan’da, savcılık görevini Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı veya onun vekili yapar. Ancak Anayasa ve kanunlarda öngörülen bazı kişilerin Yüce Divan’a sevki konusunda bazı başka kurum ve kişiler de yetkili bulunmaktadır. Örneğin Cumhurbaşkanı ve bakanları, Yüce Divan’a TBMM sevk etmektedir.²⁴

Ayrıca 5326 sayılı Kabahatler Kanununun 25’inci maddesindeki idarî yaptırım kararına karşı başvuru yolu açmak için düzenlenen başvuru dilekçesi de (5326 sayılı Kanun madde 27/3) iddianame yerine geçen belgelerden sayılır. 5326 sayılı Kabahatler Kanununun 27’nci maddesinin üçüncü fıkrası hükmüne göre, “*Başvuru, bizzat kanunî temsilci veya avukat tarafından sulh ceza mahkemesine verilecek bir dilekçe ile yapılır. Başvuru dilekçesi, iki nüsha olarak verilir.*”

Bunların dışında, yüksek öğretim personeli hakkında, görevden doğan ve görevleri sırasında işledikleri suçlardan dolayı soruşturma 2547 sayılı Yükseköğretim Kanununa göre yapılacağından, bu kanuna göre verilen lüzumu muhakeme kararları da iddianame yerine geçmektedir. 2547 sayılı Yükseköğretim Kanununun “*Disiplin ve ceza işleri*”ni düzenleyen 53’üncü maddesinin “*Ceza Soruşturması Usulü*” başlığı altında yer alan c fıkrasına göre, “*Yükseköğretim üst kuruluşları başkan ve üyeleri ile yükseköğretim kurumları yöneticilerinin, kadrolu ve sözleşmeli öğretim elemanlarının ve bu kuruluş ve kurumların 657 sayılı Devlet Memurları Kanununa tâbi memurlarının görevleri dolayısıyla ya da görevlerini yaptıkları sırada*

---

göre; “*Bu Kanunun ahkâmına muhalefet eden dükkân ve mağaza ve müessese sahip veya müdürlerine belediye encümeni tarafından yüz Türk Lirası idarî para cezası verilir.*” Dolayısıyla 23.01.2008 tarihinde kabul edilen 08.02.2008 tarihli ve 26781 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren 5728 sayılı “*Türk Ceza Kanunlarına Uyum Amacıyla Çeşitli Kanunlarda ve Diğer Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun*”un 4’üncü maddesi ile 394 sayılı “*Hafta Tatili Hakkında Kanun*”un 10’uncu maddesinde yapılan bu değişiklik sonrasında, söz konusu ihlâlin idarî para cezasına dönüştüğü söylenebilir.

²¹ Nurullah Kunter, Feridun Yenisey, Ayşe Nuhoğlu, (2008), *Ceza Muhakemesi Hukuku*, İstanbul, 16. baskı, s. 1237., Beta Yayınevi.

²² 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanununa göre, Yasada belirtilen trafik suçlarından dolayı trafik memurlarınca düzenlenen “*Suç Tutanağı*”da iddianamenin özelliklerini taşımaktadır. Bk. Nur Centel, Hamide Zafer, (2008), *Ceza Muhakemesi Hukuku*, İstanbul, 6. baskı, s. 427, dipn. 21. Beta Yayınevi.

²³ Mustafa Tırtır, (Nisan 2007), *İddianamenin İadesi*, (Makale), Kayseri Barosu Dergisi, Kayseri, yıl 13, sayı 29, s. 27.; Ali Adnan Küçükbayrak, (1999), *Ceza Davalarının Hazırlanması ve Kişisel Dava*, Ankara, s. 153., Adil Yayınevi.

²⁴ Bahri Öztürk, M. Ruhan Erdem, (2008), *Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku*, Ankara, 12 baskı, s. 1055., Seçkin Yayınevi.

işledikleri ileri sürülen suçlar hakkında...” 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu uygulanır. 2547 sayılı Yükseköğretim Kanununda hüküm bulunmayan hususlarda, 4483 sayılı Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanun hükümleri uygulanacak, her iki kanunda hüküm bulunmayan hususlarda ise, 4483 sayılı Kanunun 6’ncı maddesinin birinci fıkrası hükmü uyarınca, 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu hükümleri uygulanacaktır.

2547 sayılı Yükseköğretim Kanununun 53/c maddesinde, karar kurullarınca son soruşturmanın açılması (lüzum-u muhakeme) veya son soruşturmanın açılmaması (men-i muhakeme) kararları verileceği belirtilmiştir. 2547 sayılı Yükseköğretim Kanununun 53’üncü maddesine göre, sanık memurun suçu işlediğine ilişkin inandırıcı ve yeterli delil bulunursa, sanığın yargılanmasını sağlayan lüzum-u muhakeme kararı verilir. Yetkili kurulca verilen ve kamu davasının açılmasına esas olan “*lüzum-u muhakeme*”ye (yargılamanın gerekliliğine) ilişkin kararlar “*iddianame*” niteliği taşımaktadır. Dolayısıyla söz konusu kararda; şüphelinin adı ve soyadı,²⁵ suç konusu eylemin neden ibaret olduğu ve şüpheliye isnat edilen suç, cezai kovuşturmaya neden olan suç konusu eylemin/eylemlerin hangi tarihte işlendiği, her eylem hakkında verilen kararın gerekçesi, deliller ve bu delillere göre suç uygulanacak olan kanun maddesi ile yargılamanın yapılacağı mahkeme gösterilmelidir.²⁶ Bu arada, 2547 sayılı Yükseköğretim Kanununa tâbi olan yerlerde görev yapan aşçıbaşı, hizmetli ve şoförlerin de Kanun’un 53’üncü maddesi hükmünden yararlanacağını ve bu kişilerin yargılanabilmeleri için haklarında yetkili kurulca karar verilmesinin gerektiğini belirtmekte yarar vardır. Ancak 2547 sayılı Yükseköğretim Kanununun üçüncü maddesi, ek madde 3, 5, 7 ve 8’de her ne kadar, vakıflarca kurulacak yükseköğretim kurumlarından ve organlarından bahsedilmiş ise de; bahsi geçen hükümlerde, vakıf üniversiteleri mensuplarının, 2547 sayılı Yükseköğretim Kanununun 53/c maddesinde öngörülen soruşturma usulüne, mülga 04/02/1329 tarihli Memurin Muhakematı Hakkında Kanunu Muvakkata²⁷ veya 4483 sayılı

---

²⁵ Kanımca; kararda şüphelinin adı ve soyadının yanında, hiçbir duraksamaya yer vermeyecek biçimde şüphelinin nüfus kayıt örneğindeki kimliğine ilişkin diğer bilgiler (şüphelinin ana ve baba adı, doğum yeri, doğum tarihi ve nüfusa kayıtlı olduğu yer gibi) ile T.C. Kimlik Numarasının da yer alması gerekir.

²⁶ İbrahim Çiçek, (Temmuz 2008), *2547 sayılı Yükseköğretim Kanununa Göre Verilen Lüzumu Muhakeme Kararlarının İddianame Yerine Geçip Geçmediği Sorunu*, Terazi Hukuk Dergisi, Ankara, yıl 3, sayı 23, s. 78. Seçkin Yayınevi.

²⁷ Bu Kanun, 04.12.1999 tarihli ve 23896 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren 4483 sayılı “*Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanun*”un 18’inci maddesi hükmü gereğince, yürürlükten kaldırılmıştır. Ancak 4483 sayılı Kanunun Geçici Madde 1 hükmüne göre; “*Bu Kanunun yürürlüğe girmesinden önce Memurin Muhakematı Hakkında Kanunu Muvakkat hükümlerine göre başlatılmış bulunan işlemler, adı geçen Kanun hükümlerine göre sonuçlandırılır.*” Şu an itibarıyla 4483 sayılı Kanunun yayımlandığı tarihten itibaren 10 yıl gibi uzun bir süre

Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanun'a tâbi olacaklarına ilişkin herhangi bir hüküm yer almadığından, vakıf üniversiteleri personelinin üstlerine atılı olan suçlardan dolayı soruşturmaları genel hükümlere göre Cumhuriyet savcılarınca yapılacaktır.²⁸

V. İddianame yerine geçen belgelerin iade edilip edilemeyeceği sorunu

2547 sayılı Yükseköğretim Kanununun 53'üncü maddesine göre ilgili kişi hakkında verilen lüzum-u muhakeme kararı (lüzum-u muhakeme kararına itiraz edilmemesi, itirazın reddedilmesi, men-i muhakeme kararının kaldırılması suretiyle) kesinleşince, dosya bir bütün hâlinde ilgili Cumhuriyet başsavcılığına gönderilir. Cumhuriyet başsavcılığı, dosyayı sadece esas defterine kaydedip esas numarası üzerinden mahkemeye gönderir. Burada iddianamenin düzenlenmemesinin, 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununa göre mümkün olup olmadığı üzerinde durulacaktır. Bilindiği üzere, kamu davası Cumhuriyet savcısı tarafından düzenlenen iddianame ile açılır. İddianame, kamu davasının açılmasının aslı unsurudur. Usulüne uygun olarak düzenlenip mahkemeye sunulmuş bir iddianame mevcut değilse, bir kamu davasının varlığından da söz edilemez.²⁹ 5271 sayılı CMK'nin 160'ıncı maddesinin 1'inci fıkrası ile 170'inci maddesinin bir ve ikinci fıkraları da bunun kanıtı sayılabilir. 5271 sayılı CMK'nin 160'ıncı maddesinin birinci fıkrasında, ihbar veya başka bir suretle bir suçun işlendiği izlenimini veren bir hâli öğrenir öğrenmez kamu davasını açmaya yer olup olmadığına karar vermek üzere Cumhuriyet savcısının hemen işin gerçeğini araştırmaya başlayacağı; aynı Yasanın 170'inci maddesinin birinci fıkrasında, kamu davasını açma görevinin, Cumhuriyet savcısı tarafından yerine getirileceği, aynı maddenin 2'inci fıkrasında ise, soruşturma evresi sonunda toplanan deliller, suçun işlendiği hususunda yeterli şüphe oluşturuyorsa; Cumhuriyet savcısının, bir iddianame düzenleyeceği belirtilmiştir. Soruşturma evresi ise; 5271 sayılı CMK'nin 2'nci maddesinin birinci fıkrasının e bendinde, "*Kanuna göre yetkili mercilerce suç şüphesinin öğrenilmesinden iddianamenin kabulüne kadar geçen evreyi ifade eder.*" şeklinde tanımlanmıştır. 5271 sayılı CMK'nin 174'üncü maddesinde ise, 1.06.2005 tarihi itibarıyla uygulamaya başlayan 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun Türk ceza usul hukuku mevzuatına yeni getirmiş olduğu bir kavram olan "*İddianamenin iadesi*" müessesesi düzenlenmiştir. Bu maddede, hangi durumlarda iddianamenin iade edileceği belirtilmiş ancak "*iddianame yerine geçen ve*

---

geçtiği hususu da göz önünde bulundurulduğunda, bu hükmün geçerliliğini kaybettiği söylenebilir. Yine 4483 sayılı Kanun'un 16'ncı maddesi hükmüne göre; "*Kanunlarda Memurun Muhakematı Hakkında Kanunu Muvakkatin uygulanacağı belirtilen hâllerde bu Kanun hükümleri uygulanır.*" Kanunlarda Memurun Muhakematı Hakkında Kanunu Muvakkatin uygulanmayacağı belirtilen hâllerde genel hükümler uygulanır.

²⁸ İbrahim Çiçek, s. 80.

²⁹ İbrahim Çiçek, s. 81.

iddianame hükmünde olan belgeler”in iade edileceğine ilişkin bir hükme yer verilmemiştir.

5271 sayılı CMK’nin 175’inci maddesine göre ise;

“(1) İddianamenin kabulüyle, kamu davası açılmış olur ve kovuşturma evresi başlar.

(2) Mahkeme, iddianamenin kabulünden sonra duruşma gününü belirler ve duruşmada hazır bulunması gereken kişileri çağırır.”

Bu maddeden de anlaşılacağı üzere, iddianame ile kamu davası açılır ve iddianamenin kabulüyle kovuşturma evresi başlamış olur. O hâlde; ceza usul sistemimizde, iddianame yerine geçen ve iddianame hükmünde olan belgelerle kovuşturma aşamasına geçileceği ve yargılamaya başlanacağına ilişkin açık bir hüküm bulunmamaktadır. Ancak 5271 sayılı CMK’nin “Duruşmanın başlaması” başlıklı 191’inci maddesinin üçüncü fıkrasının b bendinde, “duruşmada sanığa iddianame veya iddianame yerine geçen belge”nin okunacağı hükmü yer almaktadır.³⁰ Bunun yanında, 26.07.2007 tarihli ve 26594 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren “Ceza Muhakemesi Kanununa Göre Uzlaştırmanın Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik”in 25’inci maddesinde “Mahkeme aşamasında uzlaştırma usulü” düzenlenmiş olup, bu maddenin birinci fıkrasının c bendinde, kamu davası açıldıktan sonra Cumhuriyet savcısı tarafından iddianame düzenlenmeksizin doğrudan doğruya mahkeme önüne gelen uzlaşmaya tâbi bir fiilin varlığı nedeniyle, uzlaştırma işlemlerinin soruşturma aşamasında belirtilen esas ve usule göre, mahkeme tarafından yapılacağı hüküm altına alınmıştır. 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun tamamı ile diğer mevzuat incelendiğinde, bu hükümler dışında iddianame yerine geçen belgelerle yargılama yapılacağına ilişkin açık bir hükme rastlanmamaktadır. İddianame yerine geçen ve iddianame hükmünde olan belgelerle dava açılması, kamu adına hareket eden Cumhuriyet savcılarının bu görevinin idari kurullara devredilmesi anlamına gelmekte olup, bu durum T.C. Anayasasının 10’uncu maddesinde yer alan “Kanun önünde eşitlik ilkesi”ne de aykırılık teşkil etmektedir. Kaldı ki; iddianame yerine geçen belge ile yargılama yapıldığı takdirde, bir suçun işlenip işlenmediğine ilişkin yeterli şüphenin olup olmadığı hususu ile ilgili takdir yetkisi de Cumhuriyet savcısından soruşturmayı yürüten idari kurula devredilmiş olacaktır.³¹ Gerçekten de bir üniversite rektörü hakkında idare kurulu tarafından lüzum-u muhakeme kararı verilmiş ve bu karar Danıştay’da resen incelenerek onaylanmışsa “lüzum – u muhakeme kararı”, iddianame yerine geçen belge olmaktadır. Resen soruşturulan diğer şüpheliler hakkında Cumhuriyet savcısı tarafından düzenlenen iddianame, kamu davasını açmadığı hâlde, rektör

---

³⁰ İbrahim Çiçek, s. 83.

³¹ İbrahim Çiçek, s. 84.

hakkında lüzum-u muhakeme kararı ile kamu davasının açılmış sayılması haksızlık olur.

Kunter/Yenisey/Nuhoğlu 'na göre,³² 01.06.2005 tarihinde yürürlüğe giren 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun, 2547 sayılı Yükseköğretim Kanununun 53'üncü maddesini de değiştirdiği ve Danıştay tarafından onaylanmış lüzum-u muhakeme kararı olsa dahi mahkemenin 5271 sayılı CMK'nin 174'üncü maddesi uyarınca eksikliklerini saptadığı "iddianame yerine geçen belgeyi" iade edebileceği kabul edilmelidir. Aksi takdirde; bu tür davalarda olgunlaşmayan ve yeterli delil niteliğinde olmayan iddialar, eskiden olduğu gibi mahkemeleri uzun yıllar delil araştırması yapmak durumunda bırakacaktır. Ancak biz, bu görüşün "1.06.2005 tarihinde yürürlüğe giren 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun, 2547 sayılı Yükseköğretim Kanununun 53'üncü maddesini de değiştirdiği" kısmına katılmıyoruz. Zira; 1.06.2005 tarihinde yürürlüğe giren 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununda ve bu Kanunda daha sonra yapılan tüm değişikliklerde 2547 sayılı Yükseköğretim Kanununun 53'üncü maddesinin kaldırıldığına ilişkin bir hüküm bulunmadığı gibi TBMM tarafından 2547 sayılı Yükseköğretim Kanununun 53'üncü maddesini değiştiren herhangi bir yasa değişikliği de yapılmamıştır.

VI. Öğretide konunun tartışılması

Kaymaz/Gökcan 'a göre,³³ 6132 sayılı At Yarışları Hakkında Kanunun 7'nci maddesi gereği kolluğun düzenlediği tutanağın mahkemeye verilmesi ya da 2547 sayılı Yükseköğretim Kanununun 53/c maddesinde belirtilen özel soruşturma usulü dolayısıyla soruşturmanın idare tarafından görevlendirilen soruşturmacı tarafından yapılarak davanın açılması hâlinde olduğu gibi bir kısım suçlarla ilgili özel hüküm bulunması ya da failin sıfatı nedeniyle özel soruşturma usulünün geçerli olması dolayısıyla Cumhuriyet savcısı tarafından soruşturma yapılmaksızın kamu davasının açılması durumunda, soruşturma evresi bulunmamaktadır.

Centel/Zafer 'e göre ise,³⁴ özel yasa hükümleri uyarınca işin doğrudan mahkemeye gönderilmesi hâlinde, iddianame yerine geçen ve dava açan belgelerin iadesi söz konusu olmayacaktır.

Toroslu/Feyzioğlu 'na göre,³⁵ Devletin, Cumhuriyet başsavcılığı dışında kalan makamları tarafından işin doğrudan mahkemeye gönderilebileceği hâllerde, bu makamlar tarafından tanzim edilen ve iddianame yerine

---

³² Nurullah Kunter ve diğerleri, s. 1248.

³³ Seydi Kaymaz, Hasan Tahsin Gökcan, s. 195.

³⁴ Nur Centel, Hamide Zafer, (2005), *Ceza Muhakemesi Hukuku*, İstanbul, 3. baskı, s. 371., Beta Yayınevi.

³⁵ Nevzat Toroslu, Metin Feyzioğlu, (2008), *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Ankara, s. 276., Savaş Yayınları.

geçen dava açan belgeler iade edilemez. Zira; Kanun, sadece iddianamenin iadesini düzenlemiştir.

Çiçek'e göre de;³⁶ 5271 sayılı CMK'nin 174'üncü maddesinde "İddianamenin iadesi" müessesesi düzenlenmiş ve hangi hâllerde iddianamenin iade edileceği belirtilmiş olup, bu maddede iddianame yerine geçen veya iddianame hükmünde olan belgelerin iade edileceği hususu yer almamıştır.

Öztürk/Erdem'e göre;³⁷ 01.06.2005 tarihinde yürürlüğe giren 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu ile tüm özel soruşturma usulleri kaldırıldığından, il – ilçe idare kurulları ve Danıştay İkinci Dairesi tarafından verilen lüzum-u muhakeme kararları, mahkemeler yerine Cumhuriyet başsavcılıklarına gönderilmeli ve Cumhuriyet savcıları tarafından bu belgelere göre iddianame düzenlenerek dava açılmalıdır. O hâlde; özel soruşturma usulleri gereği, soruşturma işlemlerinin bir kısmını veya tamamını kim yaparsa yapsın –örneğin ister Yüce Divan sıfatıyla Anayasa Mahkemesinin yetkili olduğu olaylarda olduğu gibi TBMM yapsın, ister 4483 sayılı Kanun anlamında memur suçlarında yetkili idare yapsın– böyle bir soruşturma sonucunda soruşturmayı yapan yetkili kişi veya kurul, fezlekesini doğrudan mahkemeye sunamayacak, evrakı önce Cumhuriyet başsavcılığına gönderecek ve yetkili olan Cumhuriyet savcısının fezlekeye göre hazırlayacağı iddianame mahkemeye sunulacaktır. Bu şekilde hazırlanan bir iddianameyi mahkeme kabul etmek zorunda değildir. Kanuna uygun olmayan iddianame, mahkeme tarafından iade edilebilecektir. İddianamenin iade edilmesi hâlinde Cumhuriyet savcısı, özel soruşturmayı yapan kişi veya kurumlarla işbirliği yaparak hataları düzeltip, eksiklikleri tamamlayacaktır.

Yenidünya'ya göre;³⁸ 5271 sayılı CMK'nin sadece iddianamenin iadesi kurumuna yer vermiş olması nedeniyle Cumhuriyet başsavcılığı dışında, devletin diğer makamları tarafından işin doğrudan mahkemeye gönderilebildiği hâllerde, bu makamların tanzim etmiş oldukları iddianame yerine geçen dava açan belgeler iddianamenin iadesine konu olamaz.

Tırtır'a göre ise; 01.06.2005 tarihinde yürürlüğe giren 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununda iddianame yerine geçen belgelere ilişkin hükümler yer almıyordu. Ancak bu belgelere ilişkin bir düzenleme yer almamasına rağmen, mahkemelerin bu belgeleri 5271 sayılı CMK'nin 174'üncü maddesine atıf yaparak kabul ettikleri görülmektedir. Bu nedenle; iddianame yerine geçen bu belgeler, 5271 sayılı CMK'nin 170'inci maddesi dikkate

---

³⁶ İbrahim Çiçek, s. 83.

³⁷ Bahri Öztürk, M. Ruhan Erdem, (2006), *Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku*, Ankara, 9. baskı, s. 640, 641., Seçkin Yayınevi.

³⁸ A. Caner Yenidünya, (Şubat 2007), *5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanununda Kamu Davasının Açılması, İddianamenin Unsurları ve İadesi*, (Makale), e-akademi, Hukuk, Ekonomi ve Siyasal Bilimler İnternet Dergisi, sayı 60, paragraf 105.

alınarak tanzim edilmeli ayrıca bu belgelerle ilgili 5271 sayılı CMK'nin 174'üncü maddesi gereğince iade gerekçeleri tespit edildiği takdirde, gönderildikleri makama iade edilmeleri gerekmektedir. Ancak Yargıtay Sekizinci Ceza Dairesinin Cumhuriyet savcısı tarafından tanzim edilen ve mahkemeye gönderilen müsadereye ilişkin talep yazısının, bir şüpheli hakkında düzenlenmiş iddianame niteliğinde olmaması nedeni ile buna ilişkin iddianamenin iadesi kararının yerinde olmadığına karar verdiğini belirtmekte de yarar vardır.³⁹

*Certel'e göre de;*⁴⁰ 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununda "iddianame ve iddianame yerine geçen belge" teriminin kullanılması daha yerinde olacaktır.

VII. Konuya ilişkin çözüm önerisi

5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu, iddianame yerine geçen belgelerle kamu davasının açılmasını kabul etmiş (5271 sayılı CMK madde 191/3-b) ancak bu belgelerin iade edilip edilemeyeceği konusunu düzenlememiştir. 5271 sayılı CMK'nin 174'üncü maddesinin birinci fıkrasında, "Mahkeme tarafından, iddianamenin ve soruşturma evrakının verildiği tarihten itibaren onbeş gün içinde soruşturma evresine ilişkin bütün belgeler incelendikten sonra, eksik veya hatalı noktalar belirtilmek suretiyle;..." ifadesindeki "...İddianamenin ve soruşturma evrakının..." şeklindeki bölümü dikkate alındığında, maddede iddianame yerine geçen ve iddianame hükmünde olan belgelere yer verilmediği anlaşıldığından, mevzuatta birlik ve uygulamada eşgüdüm içinde hareket adına, bu sorunu çözümü için iki farklı öneride bulunulabilir.

Bunlardan birincisi; 2547 sayılı Yükseköğretim Kanununun 53'üncü maddesinde değişiklik cihetine gidilmelidir. Bu bağlamda; il idare kurulları ve Danıştayın ilgili dairesi tarafından verilen lüzum-u muhakeme kararlarının, mahkemelere gönderilerek dava açılması yerine, idare tarafından verilen izin üzerine soruşturmanın Cumhuriyet savcısı tarafından yapılarak iddianame ile kamu davasının açılması yönünde düzenleme yapılmalıdır.⁴¹

Şahsımın ortaya atmış olduğu ikinci öneri ise; yukarıdaki önerinin çeşitli nedenlerden dolayı kabul edilmemesi hâlinde,⁴² 5271 sayılı CMK'nin

---

³⁹ Yargıtay Sekizinci Ceza Dairesinin 04.10.2005 tarih ve E.2005/2622, K.2005/9017 sayılı kararı.

⁴⁰ Abdulkadir Certel, (2008), *Ceza Hukukunda Zamanaşımı*, Ankara, s. 94. Seçkin Yayınevi.

⁴¹ İbrahim Çiçek, s. 84.

⁴² Zira; muhtemeldir ki idare, idare kurullarındaki bu takdir yetkisinin elinden alınmasına çeşitli gerekçelerle karşı çıkacak ve idarenin inisiyatifindeki bu soruşturma şeklinin devamı yönünde görüş bildirecektir. Ancak çalışmamızın alanı sınırlı olduğundan, konu bütünlüğünü bozmama adına mevzu, daha fazla derinlemesine incelenmeyecek ve irdelenmeyecektir.

174'üncü maddesinin birinci fıkrasında bir düzenleme yapılarak, bu fıkradaki "...iddianamenin ve soruşturma evrakının..." şeklindeki bölümünün "...iddianamenin, iddianame yerine geçen ve iddianame hükmünde olan belgenin ve soruşturma evrakının..." şeklinde değiştirilmesidir. Tâbii ki; bu değişiklikten sonra, kanunun bir maddesinde yapılan değişiklik o kanundaki diğer maddeleri de etkileyeceğinden, mevzuatta birlik ve bütünlük adına, 5271 sayılı CMK'nin 175'inci maddesinin birinci fıkrası da "**(1) İddianamenin ve iddianame yerine geçen ve iddianame hükmünde olan belgenin kabulüyle, kamu davası açılmış olur ve kovuşturma evresi başlar.**" şeklinde değiştirilmelidir. Yine 5271 sayılı CMK'nin "**Duruşmanın başlaması**" başlıklı 191'inci maddesinin üçüncü fıkrasının b bendindeki "**duruşmada sanığa iddianame veya iddianame yerine geçen belge**"nin okunacağı hükmü "**duruşmada sanığa iddianame veya iddianame yerine geçen ve iddianame hükmünde olan belge**" şeklinde olmalıdır.

Mülga 1412 sayılı CMUK zamanında ise, Cumhuriyet savcısı başlangıç soruşturmasından sonra isnadı çok kuvvetli bulduğu için 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun kabul etmediği sulh ceza mahkemesinden ceza kararnamesi⁴³ ile yani idarî mahiyette bir kararla duruşma yapmaksızın ceza vermesini istediği zaman, sulh ceza mahkemesi hâkimi duruşma yapılmamasını sakıncalı görebilir ve duruşma yapabiliirdi. (Mülga 1412 sayılı CMUK madde 387) Görüldüğü üzere; burada Cumhuriyet savcısının ceza kararnamesini isteyen yazısı, iddianame yerine geçmekte, dava açılmış sayılarak sulh ceza mahkemesinde duruşma yapılabilmekte idi. Ceza kararnamesine itiraz edildiğinde, ayrıca bir iddianame aranmıyordu.⁴⁴ Ancak 1412 sayılı CMUK döneminde var olan şahsi dava kurumu, 01.06.2005 tarihinde yürürlüğe giren 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu ile tamamen ortadan kaldırılmıştır.

---

⁴³ Ceza kararnamesi; mülga 1412 sayılı CMUK'un 386 vd. maddelerinde düzenlenmişti. Bu Kanunun "**Duruşmasız Ceza Kararnameleri**" başlıklı 386'ncı maddesi şöyledir: "**(Değişik madde: 05/03/1973 - 1696/49.), (Değişik fıkra: 07/01/1981 - 2369/10 m.) Sulh mahkemelerinin görevi içinde bulunan suçlara sulh hâkimi, duruşma yapmaksızın bir ceza kararnamesi ile karar verebilir.**

(Değişik fıkra: 07/01/1981 - 2369/10 m.) Bu ceza kararnamesi ile ancak hafif veya ağır para cezasına veya nihayet üç aya kadar hafif hapis veya bir meslek ve sanatın icrasının tatiline veya müsadereye yahut bunlardan bir kaçına veya hepsine hükmedilebilir.

Ceza kararnamesiyle hükmedilecek hafif hapis cezası yerine "**Cezaların İnfazı Hakkında Kanun**" gereğince para cezası da hükümlenabilir."

⁴⁴ Nurullah Kunter ve diğerleri, s. 1237, dipn. 21.

KAYNAKÇA

- Aydın, Murat; (2006), *İddianamenin Unsurları ve İadesi, (Makale)*, Hukuki Perspektifler Dergisi, İstanbul, sayı 6.
- Centel, Nur; Zafer, Hamide; (2005), *Ceza Muhakemesi Hukuku*, İstanbul, 3. baskı, Beta Yayınevi.
- (2007), *Ceza Muhakemesi Hukuku*, İstanbul, 5. baskı, Beta Yayınevi.
- (2008), *Ceza Muhakemesi Hukuku*, İstanbul, 6. baskı, Beta Yayınevi.
- Certel, Abdulkadir; (2008), *Ceza Hukukunda Zamanaşımı*, Ankara, Seçkin Yayınevi.
- Çiçek, İbrahim; (2008), *2547 Sayılı Yükseköğretim Kanununa Göre Verilen Lüzumu Muhakeme Kararlarının İddianame Yerine Geçip Geçmediği Sorunu*, Terazi Hukuk Dergisi, Ankara, yıl 3, sayı 23, Seçkin Yayınevi.
- Çolak, Halûk; Taşkın, Mustafa; (2005), *Açıklamalı – Karşılaştırmalı – Uygulamalı Ceza Muhakemesi Kanunu*, Ankara.
- Erol, Haydar; (2006), *Adli Yargı İlk Derece Mahkemelerinde Ceza Yargılaması ve Uygulaması*, Ankara.
- Gültekin, Özkan; (2006), *İddianamenin İadesi*, Terazi Hukuk Dergisi, Ankara, yıl 1, sayı 3, Seçkin Yayınevi.
- Karabeyoğlu, Hamdi Ünal; *Ceza Muhakemesi Kanunu*, <http://www.ceza-bb.adalet.gov.tr/makale.htm>.
- Kaymaz, Seydi; Gökcan, Hasan Tahsin; (2007), *Uzlaşma ve Önödeme*, Ankara, 2. baskı, Seçkin Yayınevi.
- Keskin, İbrahim; (2006), *İddianamenin İadesi*, Adalet Dergisi, Ankara, yıl 97, sayı 25, Adalet Bakanlığı Yayın İşleri Dairesi Başkanlığı Yayını.
- Kunter, Nurullah; Yenisey, Feridun; Nuhoğlu, Ayşe; (2008), *Ceza Muhakemesi Hukuku*, İstanbul, 16. baskı, Beta Yayınevi.
- Küçükbayrak, Ali Adnan; (1999), *Ceza Davalarının Hazırlanması ve Kişisel Davası*, Ankara, Adil Yayınevi.
- Öztürk, Bahri; Erdem, Mustafa Ruhan; (2006), *Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku*, Ankara, 9. baskı, Seçkin Yayınevi.
- *Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku*, (2006), Ankara, 12. baskı, Seçkin Yayınevi,
- Soyaslan, Doğan; (2006), *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Ankara, 2. baskı, Yetkin Yayınları.
- Şahin, Cumhur; (2005), *Ceza Muhakemesi Kanunu Gazi Şerhi*, Ankara, Seçkin Yayınevi.
- Tırtır, Mustafa; (2007), *İddianamenin İadesi*, Kayseri Barosu Dergisi, Nisan–2007, yıl 13, sayı 29,
- Toroslu, Nevzat; Feyzioğlu, Metin; (2008), *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Ankara, Savaş Yayınları.
- Yenidünya, A. Caner; *5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununda Kamu Davasının Açılması, İddianamenin Unsurları ve İadesi*, e – akademi, Hukuk, Ekonomi ve Siyasal Bilimler Aylık İnternet Dergisi, sayı 60, Şubat–2007. 27.03.2008.
- Yurtcan, Erdener; (2002), *Cumhuriyet Savcısının ve Ceza Yargıcının El Kitabı*, İstanbul, Türkiye Barolar Birliği Yayını.